

Coordonator: Alina Georgeta Mag

Autori: Daniela Iustin

Elena Diana Vlăduțu

Luminița Maria Rus

Paula-Nicoleta Rotărescu

Roxana-Mihaela Albu

Camelia Maria Curcean

Cornelia Cristina Doda

Roxana Minodora Cozma

Iuliana-Paraschiva Rotărescu

Simona Maria Dubău

INTERVENȚII
EDUCAȚIONALE ÎN ȘCOALA
INCLUZIVĂ ROMÂNEASCĂ
GHID DE BUNE PRACTICI

Volum colectiv

Ediția a II-a

Cuprins

Prefață	5
Prezentarea autorilor	9
Parteneriatul școlii incluzive cu familia pentru sprijinirea incluziunii copiilor cu dizabilități mintale	19
<i>Daniela Iustin</i>	
Adaptări curriculare și strategii didactice incluzive pentru elevii cu cerințe educative speciale din învățământul simultan	36
<i>Elena Diana Vlăduțu</i>	
Deschizând uși spre incluziune: strategii pentru cunoașterea și sprijinirea copiilor cu tulburări din spectrul autismului	51
<i>Luminița Maria Rus</i>	
Adaptarea curriculară pentru copiii supradotați	58
<i>Paula Nicoleta Rotărescu</i>	
Abordări inovatoare ale cadrelor didactice în prevenirea violenței în școala incluzivă	69
<i>Roxana-Mihaela Albu</i>	
Serbarea școlară, o oportunitate esențială pentru dezvoltarea și incluziunea copiilor cu CES	80
<i>Camelia Maria Curcean</i>	
Rolul artei teatrale în construirea unui mediu educațional incluziv în grădiniță	96
<i>Cornelia-Cristina Doda</i>	

**Forme de violență în mediul școlar: cauze, efecte
și soluții practice**..... 106

Roxana Minodora Cozma

**Supradotarea din perspectiva incluziunii școlare
și rolul centrelor de excelență în dezvoltarea copiilor/
tinerilor capabili de performanță înaltă** 120

Iuliana-Paraschiva Rotărescu

**Pedagogia diferențiată – angajament față de echitate
și excelență în educație**..... 133

Simona Dubău

Parteneriatul școlii incluzive cu familia pentru sprijinirea incluziunii copiilor cu dizabilități mintale

Daniela Iustin

„Educația incluzivă” este un concept complex, deoarece cuprinde un ansamblu de atitudini și strategii educaționale. Acestea au în vedere satisfacerea nevoii de individualizare a învățării pentru o dezvoltare armonioasă, în conformitate cu particularitățile bio-psiho-sociale ale tuturor educabililor. Pornind de la nivelul macrosocial spre cel microsocal, totalitatea acțiunilor menite să ofere contexte educaționale diferențiate nevoilor de dezvoltare ale copiilor se află sub cupola educației incluzive (Mara, 2011).

Educația incluzivă vizează toate ciclurile de învățământ. Învățământul primar joacă un rol crucial în formarea și dezvoltarea elevilor, tocmai de aceea este atât de important să existe educație incluzivă în școlile de masă.

Dezvoltarea socială, afectivă și cognitivă se realizează concomitent cu dezvoltarea limbajului. Prin urmare, în ciclul primar, se pune accent pe verbalizarea a ceea ce se cunoaște, pe comunicare deschisă cu profesorii, dar și cu colegii de clasă. Pentru o parte dintre elevi, verbalizarea reprezintă și un stil de învățare, însă pentru ceilalți, verbalizarea reprezintă

modalitatea de comunicare. Dezvoltarea limbajului este legată de modalitățile de gestionare a situațiilor de învățare, ce au ca prim-plan de derulare comunicarea (Stoenică, 2021).

Societatea actuală se caracterizează printr-un mediu cu cerințe deosebite și schimbări constante ale cadrelor legale, adoptate în mediile educaționale. Protagonistii acestui proces, care se află într-o permanentă schimbare și adaptare, sunt, în special, elevii. Nevoile elevilor se reflectă în strategii educaționale adaptate și în programele școlare, actuale. Nevoia unei implementări reale ale acestor programe, bazate pe principii care să îi vizeze pe toți educabilii, este cu atât mai mare (Mara & Hunyadi, 2018).

Pentru ca procesul de incluziune al copiilor cu diferite tipuri de dizabilități să fie unul potrivit nevoilor de dezvoltare ale acestora, în armonie și echilibru cu ceilalți copii, la nivelul instituțiilor de învățământ este nevoie de parcurgerea unor etape distincte, ce urmăresc asigurarea condițiilor optime pentru organizarea școlii și a curriculumului adaptat. Aceste etape au menirea să orienteze cadrele didactice în proiectarea, desfășurarea și evaluarea unor strategii adaptate nevoilor elevilor. Etapele importante de reformă ale sistemului actual de învățământ constau în: sensibilizare, formare, tranziție și evaluare (Gherguț, 2013).

În ceea ce privește activitatea propriu – zisă cu elevii cu dizabilități mintale, cadrele didactice pot utiliza atât metode tradiționale, cât și metode moderne și complementare de învățământ, valorificând abilitățile copiilor. Resursele procedurale alese sunt susținute de mijloacele didactice

specifice conținuturilor de învățat, importante fiind și formele de organizare ale întregului colectiv de elevi (Albulescu & Catalano, 2019).

„Dizabilitatea intelectuală sau tulburarea intelectuală de dezvoltare se caracterizează prin deficite semnificative atât în funcționarea cognitivă, cât și la nivelul comportamentului adaptativ, exprimat prin abilitățile conceptuale și pragmatice. Aceasta debutează înainte de împlinirea vârstei de 18 ani” (Roșan, 2015).

În concepția profesorului Alois Gherguț, (2013, p. 141), dizabilitatea mintală implică „disfuncții psihice majore”, care vizează diverse domenii de specialitate: medicină, psihologie, pedagogie sociologie, juridică etc. Fiind o dizabilitate eterogenă, ce implică o multitudine de factori, dizabilitatea mintală poate fi explicată prin: „reducerea semnificativă a capacităților psihice, care determină o serie de dereglări ale reacțiilor și mecanismelor de adaptare ale individului, la condițiile în permanentă schimbare ale mediului înconjurător și la standardele de conviețuire socială”. Acest aspect încadrează individul cu dizabilitate mintală în inferioritate și incapacitate, în raport cu celelalte persoane din comunitatea sa.

Datorită evoluției și a dezvoltării domeniilor medicinei, educației, psihologiei, politicilor, au apărut tot mai multe păreri ale societății asupra persoanelor cu dizabilități, neînțelegându-se deplin conceptele ce erau descoperite. Astfel, persoanele cu dizabilități au fost separate, respectiv discriminate, deoarece aparțineau categoriei de ”anormali”. Concepția oamenilor față de persoanele cu dizabilități era

direcționată conform tipului de normalitate oferit de societate (Vrăsmaș, 2001). Astăzi, perspectiva societății cu privire la persoanele cu dizabilități este diferită. Acest fapt se datorează informării corecte a societății.

Pentru persoanele cu dizabilități, familia reprezintă factorul esențial care contribuie la dezvoltarea acestora, pe toate planurile: cognitiv, afectiv, social și psiho-motric. De la vârste mici, apare o nevoie a individului, care îl determină să se simtă integrat într-un grup, respectiv în societate, anume nevoia de apartenență. Această nevoie este împlinită prin relaționarea individului cu cei din jur. Adulții semnificativi din viața copilului (familia) contribuie la crearea unor relații pozitive, oferind validări și afirmații constructive, ce sprijină dezvoltarea afectivă și socio-cognitivă (Noble & McGrath, 2012).

Primele relații interpersonale se formează în cadrul familiei, în copilăria timpurie. Relațiile de atașament ale copiilor cu fiecare membru al familiei sunt influențate de relațiile din cuplu (dintre părinți): relația copil – mamă; relația copil – tată; relația copil – copil (frați/ surori), respectiv relațiile dintre membri influențează relațiile maritale. Aceste relații afectează mai departe practicile de îngrijire și comportamentele membrilor familiei exercitate asupra copilului. Conform cercetărilor profesoarei Susan Golombok, calitatea dezvoltării socio-afective a copilului nu este influențată strict de tipul familiei, ci implică trăsături moștenite pe cale ereditară și este influențată de calitatea relațiilor de atașament formate (Schaffer, 2007).

Rolul primordial în educația copiilor îi revine școlii, familiei și comunității în care trăiesc. Cei trei piloni au în vedere contextul istoric-social actual. Școala, familia și comunitatea dezvoltă relații democratice, bazate pe respect, empatie și comunicare bidirecțională. Astfel se urmărește atingerea finalităților educaționale și incluziunea tuturor copiilor (Mara & Hunyadi, 2018; Marin et al., 2021).

Pentru o formare specifică nevoilor de dezvoltare cognitivă, afectivă, socială și psihomotrică a copiilor cu dizabilități mintale, este nevoie de implicarea familiei și a specialiștilor din domeniul educației. O colaborare eficientă între școală și familia copilului cu dizabilități mintale presupune asumarea unor roluri, bine definite, pentru ambele părți. Familia – principalul sprijin al copilului – are obligația de a cere informații, sprijin și îndrumări cu privire la modul în care este necesar să își susțină copilul, de acasă. Școala – principala instituție, ce are în vedere asigurarea accesului la educație – are rolul de a răspunde nelămuririlor părinților și de a căuta împreună cu aceștia strategii de intervenție, prin care să sprijine elevul în procesul instructiv – educativ (Mag, 2023).

Parteneriatul educațional între școală și familie, prin tot ceea ce presupune acesta, susține într-un mod indirect realizarea incluziunii școlare a tuturor copiilor. Astfel, prin tipul intervențiilor desfășurate de către școală, dar cu implicarea activă a părinților (prin ședințe, ateliere părinți – elevi, întâlniri individuale, consiliere de grup și individuală) și a subiectelor dezbătute (diversitatea umană, munca diferențiată, specificul orelor, modul de lucru, etapa de dezvoltare a copiilor la

momentul respectiv, reguli de comportament și rutine etc.), se susține incluziunea școlară a tuturor copiilor. Dezbateră într-un mod transparent a subiectelor enumerate anterior, îi ajută pe părinți să conștientizeze și să îndepărteze miturile, insuflând astfel propriilor copii o mentalitate deschisă spre nou, adaptare, flexibilitate, respect, încredere, siguranță și motivație pentru învățare (Braghiș, 2010; Marin et al., 2021; Stăiculescu, 2011).

De-a lungul timpului, asupra procesului educațional s-au exercitat diverse schimbări, actualizări și optimizări menite să eficientizeze învățarea, respectiv să contribuie la o dezvoltare și formare armonioasă, în concordanță cu particularitățile specifice de dezvoltare ale copiilor, potrivit contextului social actual. Tot de actualitate este și conceptul de „incluziune școlară”, care vizează toți copiii. Acest concept, tot mai des dezbătut și studiat, constă în adaptarea strategiilor educaționale pentru crearea unor contexte de învățare prielnice și în conformitate cu particularitățile și nevoile educabililor.

Vorbind de „incluziune școlară”, este necesar să se menționeze că mentalitățile se schimbă, astfel dizabilitățile sunt privite într-o altă perspectivă. Aceste persoane cu dizabilități sunt tot mai prezente în societate. Se descoperă că au ceva de oferit societății, iar vocea lor începe să răsună armonios în școală și societate.

Conform specialiștilor din domeniul educației, unul dintre elementele esențiale, vizate de către cadrele didactice, respectiv de către managerii instituțiilor de învățământ, constă în crearea și menținerea unor relații sănătoase între școală și familiile elevilor. Luând în considerare cerințele actuale ale societății și

nevoile tot mai diverse ale copiilor, se constată tot mai des în școli, nevoia de parteneriate educaționale de calitate, în care atât cadrele didactice și specialiștii, cât și părinții elevilor să se implice activ, să conlucreze.

Există trei direcții importante, necesare a fi urmate de către partenerii educaționali ai parteneriatului școală-familie. Aceste trei direcții fac referire la:

- școală (formele de implicare ale cadrelor didactice cu privire la incluziunea școlară a elevilor cu dizabilități mintale);
- familie (formele de implicare ale părinților elevilor cu dizabilități mintale în procesul educațional și incluziv al propriilor copii);
- strategiile propriu-zise de intervenție, aplicate la nivelul colectivului de copii, unde sunt incluși elevi cu dizabilități mintale.

În continuare, se vor descrie formele de implicare ale cadrelor didactice din învățământul primar, cu privire la incluziunea școlară a elevilor cu dizabilități mintale.

Din experiența zilnică de la clasă, cadrele didactice din învățământul primar susțin că pentru o incluziune reală a copiilor cu dizabilități mintale în învățământul de masă, este necesar să se ia în considerare următoarele condiții, care sunt necesare și eficientizează intervențiile și măsurile pe care acestea le pot aplica, pentru susținerea și reușita incluziunii școlare:

- diagnosticul elevului să permită înscrierea acestuia în școala de masă;